

Мокієнко Д. О.

студентка,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ІСТОРІЯ ТА ОПИС

СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО МГАРСЬКОГО МОНАСТИРЯ

Історія виникнення священного монастиря розпочалася ще в давній домонгольській період, коли святі обителі та перші ченці-відлюдники копали собі печери, в яких влаштовували келії та церкви [4, с. 4].

Метою даної статті є вивчення та дослідження історії виникнення Мгарського Спасо-Преображенського чоловічого монастиря. У статті розглянуто проблеми становлення православної церкви та вплив великих князів та діячів того часу на становлення православ'я. Дізнатися більш детально про чинники, що сприяли виникненню церкви та дорогоцінних святинь. Так із статті Тарасенка «Спасо-Преображенський Мгарський монастир» ми дізнаємося про початок історії виникнення монастиря. З енциклопедичного словника Кудрицького ми дізнаємося про політику правління Вишневецьких.

Територією Лубенщини князі Вишневецькі почали володіти з кінця XVI ст., які сприяли утвердженню православної віри. Після смерті Михайла Вишневецького з постановою Люблінського трибуналу замок та місто Лубни з прилеглими хуторами перейшло до влади його дружині Раїні Вишневецькій-Могилянці, двоюрідній сестрі відомого українського церковного та культурного діяча, засновника Києво-Могилянської академії Петра Могили.

Під час свого правління Раїна Вишневецька заснувала три православних монастиря на лівобережних землях: Густинський (Прилуцький), Ладинський (Підгірський) та Лубенський (Мгарський) [1, с. 531].

Мгарський монастир було засновано в 1619 році. Кошти на спорудження виділила княгиня Раїна Вишневецька, яка завжди прагнула до утвердження православ'я та була противником католицизму. На чолі будівництва Мгарського Спасо-Преображенського чоловічого монастиря був захисник православ'я, видатний церковний діяч, митрополит Ісай Копинський. Який став першим ігуменом Мгарського монастиря [5, с. 3].

Протягом життя княгиня Вишневецька привчала сина Ярему до православної церкви. Після смерті, в 1619 році, опіку над її сином отримав дядько Констянтин Вишневецький, який проповідував католицизм. Тому віддав Ярему Вишневецького на навчання до Львівського єзуїтського колегіуму, де основою віросповідання був католицизм.

За часів володарювання Яреми Вишневецького розпочався справжній терор проти православного населення. Саме в цей період занепадає православ'я через страх людей відвідувати монастирі та церкви. Ярема зводить в Лубнах католицький костел Святого Михаїла та засновує там же монастир бернардинців. Але ні Констянтин Вишневецький, ні сам Ярема не змогли до

кінця витіснити православну церкву на Лубенщині. У двадцяті роки державний діяч дарує православному Спасо-Преображенському монастирю село Мгар. А згодом, у 1630 році, Констянтин Вишневецький видав акт про підтвердження володіння вільшанськими землями Мгарським монастирем. Не виключно, що цьому посприяли близькі відносини Мгарської обителі з відомими православними діячами, такими як митрополит Петро Могила та Ісай Копинський [1, с. 235].

Відомі також документи більш пізнього часу про надання Яремою Вишневецьким привілеїв Мгарському монастирю. Але разом з цим він підтримував і католиків, зокрема ченців бернардинського ордену.

За часів правління Яреми Вишневецького насаджували поля з лікарськими рослинами, які під час Національно-визвольної війни 1648 року, після розгрому княжого замку і католицького монастиря повстанцями Максима Кривоноса, успадкували ченці Мгарського монастиря. Ченці вирощували, збирали, заготовляли лікарські рослини та готували з них ліки, які роздавали прихожанам. Ліки були наскільки ефективними та допомагали в лікуванні, що повертаючись після Полтавської битви цими шляхами, Петро I звелів заснувати на цьому місці першу польову аптеку.

На початку 1654 року повертаючись з Москви до Константинополя царградський патріарх Афанасій III (Пателарій), який відвідував святі місця і здійснював богослужіння в монастирях та храмах через хворобу був змушений зупинитися у Мгарському Спасо-Преображенському монастирі. Через брак коштів церква була дерев'яною і убогою. Тому головною дорогоцінністю монастиря, його духовним скарбом мав стати саме святий Афанасій, Всесвітній Патріарх. Напророчивши власну смерть в монастирі, святий склав духовний заповіт, за яким частина його статків повинна була дістатися Мгарській обителі. За волею Патріарха Афанасія було поховано під амвоном Преображенського храму Мгарського монастиря ігуменом обителі [2, с. 12].

У 1663 році в Мгарському монастирі, під іменем ченця Гедеона, перебував син Богдана Хмельницького, Юрій [3, с. 7].

У 1692 році, на кошти гетьманів І.Самойловича і І.Мазепи на місці дерев'яної церкви було збудовано кам'яний собор за проектом архітектора Іоанна Баптиста. В будівництві собору приймав участь також Мартін Томашевський. Після смерті І. Баптиста будівництво закінчив майстер А. Пирятинський [6, с. 99].

В травні 1692 р. Митрополит Київський Варлаам Ясинський освячував збудований собор та з урочистістю переніс до нього нетлінні мощі сидячого Святого Афанасія [4, с. 4].

У Мгарському Спасо-Преображенському монастирі поховані відомі служителі та проповідники православної церкви. Так, у 1678 році, було перезахоронено тіло Київського митрополита Іосифа. У 1799 році був похований патріарх Серафим Анін, у 1826р. – архієпископа Амвросія Келембета, Полтавського єпископа, а згодом – Мефодія Піснячевського.

В XVII-XVIII ст. створюється літопис Мгарського монастиря, в якому містяться відомості про цих непересічних особистостей [4, с. 4].

У 1785 році на місці, де любив молитися святий Афанасій, було вирішено збудувати дзвіницю. Будівництво якої тривало близько 50 років. Але під час громадянської війни, як і всі інші дзвіниці було зруйновано та переплавлено на зброю.

У 1785 році був заснований скит церквою Благовіщення Пресвятої Богородиці. В 1889-1891 рр. в скиті, на місці старої каплиці, споруджено церкву святого Афанасія, яку сьогодні ще називають Благовіщенська.

В 1922 році розпочалося вилучення церковних цінностей. Із Мгарського монастиря хотіли забрати раку Афанасія Сидячого. Але місцеве населення відстоювало мощі і не давали наблизитися комісарам. Тоді влада вирішила розпочати в районі монастиря воєнні дії, нагнавши близько 3000 солдатів та курсантів. Через наступ та недостатню оборону, ченці були змушені самі перенести мощі в дерев'яні труни, а срібні раки були забрані комісарами та відвезені до Харкова, куди згодом були перевезені мощі святого Афанасія – Лубенського чудотворця.

На жаль, до наших днів збереглися лише напів-руїни Преображенського собору, дзвіниця, Благовіщенська церква, Скитська церква святого Афанасія, келійний корпус XVIII ст. та частина огорожі.

Нині Мгарський Спасо-Преображенський монастир є діючим. Намісником є митрополит Полтавський і Миргородський Филип. В даний час в монастирі братії разом з послушниками і служителями більше 50 осіб. Монастир має 240 гектарів землі, велике тваринницьке і птахівницьке господарство, пасіку, пекарню, займається видавничою діяльністю [6, с. 100].

Список використаних джерел:

1. Кудрицький А. В. Енциклопедичний довідник. Мгарський монастир. – Полтавщина. – 1992. – 550 с.
2. Логвиненко Л. О. Дзвони над Сулою // Україна Молода. – № 5. – 2010. – С. 12-15.
3. Макаренко В. Г. Полтавщина – місто Лубни та Мгарський монастир // Музейний простір – № 4 – 2014. – С. 7-10.
4. Тарасенко К. І. Спасо-Преображенський Мгарський монастир // Віра і культура. – № 33. – 2006. – С. 4-6.
5. Ярема Ж. І. Лубни // Лубенський Мгарський монастир – № 12. – 1995. – С. 3.
6. Юрченко М. І. З історії української реставрації // Українознавство – № 1. – 2000. – С. 97 -100.